

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління
та національної безпеки
Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності та публічного
управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ДАВИДОВА ЮЛІЯ АНДРІЇВНА
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК: 351.777
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА В СФЕРІ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня _____ магістр _____
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

Ю. А. ДАВИДОВА
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи
СКИДАН Олег Васильович
(прізвище, ім'я, по батькові)

доктор економічних наук, професор
(науковий ступінь, вчене звання)

Висновок кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

за результатами попереднього захисту: ДАВИДОВУ Юлію Андріївну
допущено до захисту.

Протокол засідання кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління № _____ від «_____» березня 2024 р.

Завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

к.е.н., професор
(науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Валентина ЯКОБЧУК
(власне ім'я, прізвище)

«_____» березня 2024 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти ДАВИДОВА Юлія Андріївна захистила
(прізвище, ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:
сума балів за 100-бальною шкалою _____
за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____ (науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Настасія ПУГАЧОВА
(власне ім'я, прізвище)

АНОТАЦІЯ

ДАВИДОВА Ю. А. Державна політика в сфері екологічної безпеки. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 281 – публічне управління та адміністрування. – Поліський національний університет, Житомир, 2024.

Державна політика в сфері екологічної безпеки визначається як ключовий аспект сталого розвитку сучасних суспільств. Дослідження в цій галузі є актуальним та важливим для забезпечення екологічної стійкості, збереження природних ресурсів та здоров'я населення. Предметом даної роботи є аналіз теоретичних та практичних аспектів екологічної безпеки та її значення у сталому розвитку, а також оцінка сучасного стану системи екологічної безпеки на прикладі Житомирського регіону.

Основна увага приділяється вивченню механізмів забезпечення екологічної безпеки як ключового аспекту сталого розвитку. Використовуються різноманітні методи дослідження, включаючи аналіз і синтез, емпіричні методи, експертні оцінки та документальний аналіз. Зроблено спробу у розробці комплексної моделі сталого розвитку, яка поєднує екологічну безпеку та економічний розвиток.

Результати дослідження мають практичне значення і можуть бути використані для розробки та впровадження нових програм та законодавчих актів щодо екологічної безпеки. Вони також можуть сприяти підвищенню свідомості громадськості щодо проблем екології та впливу людини на природу. Рекомендації та висновки дослідження можуть бути корисними для різних зацікавлених сторін у прийнятті рішень з питань екологічної безпеки та сталого розвитку.

Ключові слова: державна політика, екологічна безпека, сталий розвиток, теоретичні аспекти, аналіз сучасного стану, механізми забезпечення, екологічні аспекти, Житомирський регіон.

SUMMARY

DAVYDOVA Yu. State policy in the field of environmental safety. Qualification work on the rights of the manuscript. Qualification work for obtaining a master's degree in specialty 281 «Public management and administration» – Polissia National University, Zhytomyr, 2024.

State policy in the field of environmental safety is defined as a key aspect of the sustainable development of modern societies. Research in this area is relevant and important for ensuring environmental sustainability, conservation of Natural Resources, and public health. The subject of this paper is the analysis of theoretical and practical aspects of environmental safety and its significance in sustainable development, as well as the assessment of the current state of the environmental safety system on the example of the Zhytomyr region.

The main focus is on the study of mechanisms for ensuring environmental safety as a key aspect of sustainable development. A variety of research methods are used, including analysis and synthesis, empirical methods, peer review, and documentary analysis. An attempt has been made to develop a comprehensive model of sustainable development that combines environmental safety and economic development.

The results of the study are of practical importance and can be used to develop and implement new programs and legislative acts on environmental safety. They can also help raise public awareness of environmental issues and human impact on nature. The recommendations and conclusions of the study can be useful for various stakeholders in decision-making on environmental safety and sustainable development.

Keywords: state policy, environmental safety, Sustainable Development, theoretical aspects, analysis of the current state, security mechanisms, environmental aspects, Zhytomyr region.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ У СТАЛОМУ РОЗВИТКУ	8
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	14
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЖИТОМИРСЬКОГО РЕГІОНУ	15
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	21
РОЗДІЛ 3. МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК КЛЮЧОВОГО АСПЕКТУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	23
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	31
ВИСНОВКИ	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	37
ДОДАТКИ	42

ВСТУП

Актуальність дослідження. Екологічна безпека, яка вважається фундаментом сталого розвитку на певній території, прямо визначається екологічними аспектами і, через них, опосередковано впливає на соціальні та економічні аспекти сталого розвитку. Існує прямий взаємозв'язок між екологічною стійкістю та об'ємом викидів забруднюючих речовин у повітря. Зростання можливостей промислового та сільськогосподарського секторів, а також сфери послуг, ускладнює відносини між суспільством та природою, що вимагає збереження та удосконалення системи життєзабезпечення на глобальному та регіональному рівнях. Економічна діяльність може завдавати природі екологічних, економічних та соціальних збитків, що становить актуальну проблему для досліджень у рамках кваліфікаційної роботи.

Вивчення впливу людини на природне середовище має на меті зменшення негативного впливу на довкілля та розвинення навичок регулювання, контролю та прогнозування цього впливу. Збитки можуть виникати внаслідок руйнування елементів природного середовища, його забруднення викидами, стоками та відходами, виснаження природних ресурсів, нераціонального використання ресурсів, порушення екологічних зв'язків у середовищі життя організмів, включаючи людину. Ці збитки можуть спричинити деградацію водних, атмосферних та ґрунтових систем, а також погіршення стану флори, фауни та ландшафтів, а також негативно впливати на здоров'я людей та їхню тривалість життя.

Питаннями екологічної безпеки та сталого розвитку вже тривалий час є об'єктом дослідження вітчизняних вчених економістів таких як: О. Балацький, Н. Дацій, В. Голян, Б. Буркинський, В. Якобчук, Л. Грановська, Л. Жарова, А. Надеженко, І. Драган, О. Прокопенко, П. Скрипчук, Н. Зіновчук та інші.

Метою наукового дослідження полягає у створенні оптимальної моделі розвитку, яка задовольнятиме потреби суспільства та забезпечить збереження навколишнього середовища для майбутніх поколінь і зміцнення економіки

країни.

Для досягнення заявленої мети було поставлено наступні завдання:

- вивчити теоретичні та практичні засади екологічної безпеки та її значення у сталому розвитку;
- провести аналіз сучасного стану системи екологічної безпеки Житомирського регіону;
- запропонувати механізми забезпечення екологічної безпеки як ключового аспекту сталого розвитку.

Об'єктом дослідження є сучасний стан екологічної безпеки Житомирської області як фактору сталого розвитку.

Предмет дослідження: теоретичні та практичні аспекти екологічної безпеки та її значення для сталого розвитку.

Методи наукового дослідження: аналіз і синтез (дослідження передбачає аналіз теоретичних підходів до екологічної безпеки та її значення у сталому розвитку, а також сучасного стану системи екологічної безпеки Житомирського регіону. Синтез цих даних дозволить зрозуміти взаємозв'язок між теорією та практикою); емпіричні методи (аналіз статистичних даних та інформаційних ресурсів щодо екологічної ситуації в регіоні для отримання об'єктивної картини її стану); експертні оцінки (залучення експертів з питань екології та сталого розвитку для оцінки проблемних аспектів і визначення шляхів їх вирішення); документальний аналіз (вивчення законодавчих актів, наукових досліджень, державних програм та інших документів, що стосуються екологічної безпеки та сталого розвитку).

Перелік публікацій автора за темою дослідження. За темою дослідження опубліковано три тези в збірниках науково-практичних конференцій Поліського національного університету.

Елементи наукової новизни: зроблено спробу у розробці комплексної моделі сталого розвитку: робота спрямована на створення оптимальної моделі, яка поєднує екологічну безпеку та економічний розвиток. Аналіз екологічної безпеки регіону: дослідження сучасного стану системи екологічної безпеки

Житомирського регіону здатне внести нові дані в наукову дискусію. Розробка механізмів забезпечення екологічної безпеки: пропозиція нових методів та інструментів для забезпечення екологічної безпеки, що може стати основою для подальших наукових досліджень у цій галузі.

Практичне значення дослідження: результати дослідження можуть стати основою для розробки та впровадження нових програм та законодавчих актів щодо екологічної безпеки. Інформація, отримана під час дослідження, може бути використана для підвищення свідомості громадськості щодо проблем екології та впливу людини на природу. Рекомендації та висновки кваліфікаційної роботи можуть бути корисними для різних зацікавлених сторін при прийнятті рішень щодо заходів з екологічної безпеки та сталого розвитку.

Структура та обсяг дослідження. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг роботи складає 36 сторінок, список використаних джерел налічує 48 найменувань.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ У СТАЛОМУ РОЗВИТКУ

В умовах зростаючих глобальних та місцевих екологічних проблем екологічна безпека стала відігравати важливу роль у сталому розвитку суспільства і стала однією з найбільш актуальних проблем 21 століття. Екологічні ризики мають великий вплив на соціально-економічне становище суспільства. Саме суспільство, в свою чергу, може викликати екологічну напруженість [39].

Зазвичай екологічна безпека описує стан, при якому структура та функції екосистеми є цілими, здоровими та стабільними, захищають види та середовище існування людини, охороняє міграцію дикої природи та надають екологічні послуги, адекватні життю людини та соціально-економічній діяльності.

Тема взаємодії суспільства і природи в даний час набирає обертів на тлі загострення екологічної кризи. Ця складна проблема, що має міждисциплінарний характер, може бути вирішена шляхом побудови науково обґрунтованої системи екологічної безпеки, конструктивна реалізація якої вимагає раціонального управління природоохоронною діяльністю на основі поєднання ринкових, централізованих і децентралізованих адміністративних, правових і регулюючих методів і механізмів [17, С. 147].

Термін «екологічна безпека» інтерпретується як загальна безпека системи природних і штучних екологічних підсистем, включаючи демографічний фактор і штучні об'єкти на певній території. Екологічна безпека – це стан захисту біосфери і людського суспільства, а також на державному рівні – держави від загроз антропогенного і природного впливу на навколишнє середовище [12, С. 146].

Актуальність теми екологічної безпеки в даний час привертає увагу багатьох вчених. Таким чином, Герасимчук З. В. виділяє такі особливості

екологічної безпеки [12, С. 73]:

- відповідає інтересам суспільства і навколишнього середовища;
- виявлення на всіх рівнях – місцевому, регіональному та глобальному;
- задовольняти екологічні потреби всіх людей без винятку і забезпечувати життя в екологічно чистих умовах;
- базується на основі основних і складних екологічних, соціальних і біосферних умов, які існують;
- забороняє придушення екологічних прав людини при формуванні її системи;
- взаємозв'язок з іншими аспектами національної безпеки при вирішенні існуючих екологічних проблем [12, С. 73].

В цілому можна виділити три групи наукових трактувань поняття екологічної безпеки, в основі яких лежить аналіз і систематизація критеріїв для об'єктів екологічної безпеки. Це дозволяє класифікувати кілька визначень вчених за темами, які різняться за своїм інтерпретаційним підходом: коли суб'єктом екологічної безпеки вважають людину – антропоцентричні; антропоцентричні при врахуванні компонента природних ресурсів; біоцентричні, коли суб'єктом вважають екосистема [43] (див. Додаток А).

Система екологічної безпеки – це процес, що забезпечує підтримку балансу між усіма компонентами екосистеми, щоб уникнути негативного впливу на навколишнє середовище і на саму людину. До система екологічної безпеки можна віднести [10, С. 124]:

1. Глобальна екологічна оцінка району: моніторинг та оцінка екологічних ризиків в даному районі; зонування території для забезпечення стійкості з метою виявлення різних екологічних ризиків; складання кадастру природних ресурсів; введення кадастрового обліку об'єктів, що впливають на природне середовище; ведення кадастрового обліку забруднених територій; визначення ступеню антропогенного навантаження.

2. Моніторинг навколишнього середовища: якісний контроль всіх складових навколишнього природного середовища; розрахунки і контроль

кількості негативних факторів навколишнього середовища.

3. Виробничі рішення: запобігання проявленню антропогенних екологічних факторів ризику; реалізація екологічної політики; розробка і вдосконалення екологічних законів і методів формування екологічного світогляду; мінімізувати наслідки природних факторів ризику навколишнього середовища [10, С. 124].

Стаття 8 Закону України «Про основи національної безпеки» визначає, що екологічна безпека є складовою частиною національної безпеки [28]. Також, крім екологічної безпеки, національна включає в себе: зовнішню, державну, військову та державну безпеку, внутрішню, економічну, соціальну та гуманітарну політику, науку, технології та інформацію. У цьому списку екологічна безпека стоїть на одному з останніх місць. Враховуючи необхідність «розумного» тлумачення поняття «екологічна безпека», це поняття погано висвітлено в сучасному українському нормативному просторі.

Дефініція поняття «екологічна безпека» міститься в статті 50 Закону України «Про охорону навколишнього середовища», в якій екологічна безпека класифікується як поняття, спрямоване на стан природного середовища, спрямоване на запобігання ризикам для екологічної складової та виникнення небезпек для навколишнього середовища або здоров'я людини. Забезпечення екологічної безпеки забезпечується низкою взаємопов'язаних заходів, таких як політичні, економічні, технічні, організаційні, державні та інші [30].

Відповідно до системного підходу, система забезпечення екологічної безпеки повинна розглядатися як одна з підсистем національної системи забезпечення безпеки в сукупності з іншими аспектами, які знаходяться на тому ж ієрархічному рівні, що і система забезпечення екологічної безпеки [18]. Забезпечення життя населення в безпечному і екологічно чистому світі є одним з серйозних завдань екологічної безпеки. Такий сценарій розвитку подій може бути реалізований, якщо немає загроз з боку природних об'єктів або якщо об'єкти безпеки захищені від таких загроз.

При вивченні принципів забезпечення екологічної безпеки необхідно

звернути увагу на ідеї, запропоновані Луцьком В. С., що були представлені в 2000 році, але актуальні і сьогодні: раціональне використання природних ресурсів, що відповідає інтересам усіх поколінь; держава має забезпечити прийнятні антропогенні та природні впливи; відповідальність за шкоду, заподіяну екосистемі та суспільству на адміністративному, територіальному та транскордонному рівнях; компенсація неминучих збитків, завданих здоров'ю людини і природі; профілактика і швидке відновлення порушених екосистем і природних комплексів; збереження біорізноманіття; повага доречності і адекватності ризику при здійсненні діяльності [21].

Акуленко В. Л. розглядає великомасштабне забруднення морського середовища, забруднення повітря, знищення лісів, скорочення біорізноманіття та глобальну зміну клімату як глобальні екологічні проблеми [5, С. 23]. І серед основних можливостей напрямів розвитку системи екологічної безпеки автор приділяє особливу увагу наступним елементам: зростаюча глобалізація, врахування тенденцій та пріоритетів сталого розвитку; посилення ролі окремих суб'єктів у міжнародній системі (регіональні, міжурядові, національні та неурядові організації в галузі довкілля); зміцнення співробітництва та кооперації в цій галузі; підвищення залученості в діяльність організації Об'єднаних Націй та її установ у галузі довкілля [5, с. 24].

Основні методи забезпечення екологічної безпеки включають: методи контролю якості навколишнього середовища (біологічні методи та методи вимірювання); комбіновані методи, наприклад екологічні та токсикологічні методи, які включають кілька груп методів (біологічні, фізико-хімічні, токсикологічні тощо); методи моделювання та прогнозування; методи управління якістю навколишнього середовища [28, С. 125].

На місцевому рівні управління екологічною безпекою здійснюється на рівні міста, району та окремого підприємства за участю відповідних служб, відповідальних за санітарні умови та заходи з охорони навколишнього середовища. Незважаючи на рівень управління екологічною безпекою, метою управління обов'язково має бути природне середовище, тобто комплекс

природних екосистем, а саме природними-соціальні екосистеми. Отже, план управління екологічною безпекою на всіх рівнях обов'язково повинен включати економічний, ресурсний, фінансовий, адміністративний, правовий, освітній та культурний аналіз [26].

Забезпечення екологічної безпеки конкретного регіону або країни в цілому передбачає створення системи нормативних, технологічних та економічних управлінських заходів та контроль стану кожного об'єкта екологічної безпеки. Подібна система заходів вимагає розробки концепції забезпечення екологічної безпеки.

В даний час існує дві основні концепції розвитку території з точки зору екологічних проблем: штучна та біосферна. Згідно з першою концепцією, вирішення екологічних проблем включає оцінку забруднення навколишнього середовища, розробку норм допустимого забруднення різних середовищ, створення систем та технологій очищення ресурсів. Згідно з цією концепцією була введена сучасна спрямованість деяких заходів з охорони навколишнього середовища, таких як система локального очищення навколишнього середовища від забруднень і стандартизація показників якості навколишнього середовища з використанням сучасного показника (кілька десятків), а також запровадження сучасних ресурсозберігаючих технологій. Головним напрямком другої концепції екологічної безпеки є встановлення стабільної зони для кожної екосистеми, що дозволяє визначити допустиме навантаження на екосистему і визначити поріг стабільності для окремих екосистем [6, С. 206].

За умови недотримання всіх вимог екологічної безпеки, можуть до зростати витрати для компанії. Наприклад, при шкідливому виробництві існує ризик надбавок і відповідних витрат, пов'язаних з компенсацією шкідливого впливу на організм людини. Аналогічна ситуація і з податком на забруднення, який визначається на основі фактичних кількостей і граничних значень викидів. У цьому контексті Екологічна безпека пов'язана з:

- Відсутність несприятливих наслідків для навколишнього середовища за рахунок використання екологічно чистих технологій, очисних споруд, що

знижують негативний вплив (викиди в атмосферу, скиди у водойми, забруднення ґрунту, що не перевищує граничних значень);

- дотримання чинних екологічних законів і зниження витрат і втрат в результаті забруднення НС;

- наявність прийнятних і безпечних умов праці на підприємствах;

- ніякої шкоди людському організму, особливо співробітникам компанії;

- використовувати переваги екологічно чистої діяльності (підвищення конкурентоспроможності за рахунок позитивного іміджу, зниження непродуктивних витрат, збільшення прибутку за рахунок підвищення цін на екологічно чисту продукцію, збільшення експортного потенціалу) [6, с. 208].

Пріоритетним напрямком у вирішенні природоохоронних проблем і завдань є комплексний підхід, при якому природа розглядається як елемент навколишнього середовища через соціально-економічну призму. Це дозволяє скласти перелік пріоритетних об'єктів оцінки та контролю в галузі охорони навколишнього середовища:

- екологічна шкода, заподіяна техногенною та промисловою економічною діяльністю;

- збиток у зв'язку з природокористуванням (навколишнє середовище, економічні структури, будівництво і культура);

- інструкції з видалення поточної бруду і запобігання можливих розливів;

- ефективність природоохоронної діяльності підприємств;

- сума компенсацій, податків і штрафів за екологічний збиток і поточне забруднення;

- ефективність процесів природокористування та вирішення екологічних та природоохоронних проблем;

- ефективність експлуатації об'єктів охорони природи (очисні споруди, заповідники і т.д.) [19].

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Отже, екологічну безпеку слід розуміти як одну зі складових національної безпеки, що характеризує стан, в якому структура і функції екосистеми є здоровими і стабільними, а всі компоненти екосистеми спрямовані на забезпечення захисту життя і здоров'я суспільства від несприятливих факторів, як зовнішніх так і внутрішніх загроз. Основною метою державної політики в сфері екологічної безпеки є забезпечення захисту природних систем, життєво важливих суспільних інтересів і прав людей від загрозливих дій, пов'язаних з впливом на навколишнє середовище.

Слід також зазначити, що формулювання головних принципів політики екологічної безпеки та подальшого поліпшення стану навколишнього середовища має ґрунтуватися на результатах міждисциплінарних наукових досліджень взаємозв'язку природи та суспільства і можливих комплексних рішеннях проблеми захисту та збереження навколишнього середовища.

При дотриманні перерахованих вище принципів ефективного формування екологічної безпеки можливо досягти стану сталого розвитку регіону або країни в цілому, що означає забезпечення перспектив збереження стану природи для майбутніх поколінь.

Тому одним з найважливіших завдань забезпечення екологічної безпеки є забезпечення життя людей у технічно безпечному та екологічно чистому світі. Метою забезпечення екологічної безпеки є реалізація системи нормативних, технологічних, економічних і контрольних заходів щодо стану кожного об'єкта екологічної безпеки. Щоб оцінка була позитивною, система екологічної безпеки повинна відповідати прийнятному впливу на навколишнє середовище та раціональному використанню природних ресурсів.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЖИТОМИРСЬКОГО РЕГІОНУ

На новітньому етапі розвитку суспільства концепція збалансованого (сталого) розвитку набуває все більшого значення в міжнародній, національній та регіональній політиці з метою інтеграції економічної, соціальної та екологічної складових розвитку відповідно до системи заходів екологічної безпеки. Появлення цієї концепції пов'язана з необхідністю вирішення наявних екологічних проблем та врахування екологічних проблем у процесах планування та прийняття рішень для соціально-економічного розвитку країн, регіонів та населених пунктів, особливо Житомирської області.

Стратегічна екологічна оцінка документів урядового планування дає можливість зосередитися на поглибленому та всесторонньому аналізі можливого впливу планованих заходів на навколишнє середовище і використовувати результати даного аналізу для запобігання або зм'якшення екологічних наслідків в процесі стратегічного планування.

Стратегічна екологічна оцінка (СЕО) – це досить новий інструмент реалізації екологічної політики, заснований на відносно простому принципі: легше запобігти негативним наслідкам для навколишнього середовища на етапі планування, ніж виявляти і виправляти їх при реалізації стратегії. Метою СЕО є сприяння сталому розвитку через забезпечення захисту навколишнього середовища, забезпечення безпеки людей та охорони здоров'я шляхом включення екологічних вимог до розробки та затвердження документів урядового планування [28].

В Україні створені умови для реалізації процесу СЕО у зв'язку з розвитком стратегічного планування і національної практики використання екологічної експертизи. Так, з 12 жовтня 2018 року в Україні набув чинності закон «Про стратегічну екологічну оцінку» [32]. Державна екологічна інспекція України у Житомирській області спрямована на реалізацію публічної політики

щодо здійснення державного контролю (нагляду) в галузі охорони навколишнього середовища, раціонального відтворення, використання та охорони природних ресурсів і діє на підставі Положення про державну екологічну інспекцію України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2017 р. № 275 [18].

Нині погодні умови, а саме клімат є одним із сучасних і важливих факторів, що впливають на розробку і реалізацію політики екологічної безпеки в області. Тому вирішення проблеми зменшення темпів зміни клімату є надзвичайно важливим питанням усього світі та в Україні зокрема. В грудні 2018 року в Катовіце завершилася двадцять четверта Всесвітня кліматична конференція організації Об'єднаних Націй (так звана COP-24). Там було досягнуто консенсусу, та прийшли до висновку, що проблеми клімату становлять не тільки національний інтерес, але й важливі для всього людства з точки зору його відповідальності перед майбутніми поколіннями [39].

Житомирський регіон (з обласним центром у м. Житомир) розташований на північному заході України. Він займає площу 29,83 тис.км², що становить 4,9 % території України і займає п'яте місце в країні за цим показником. Регіон із заходу на схід має довжину 170 км, а з півночі на південь –230 км. Згідно з останніми даними звіту, станом на 01/01/2022 р. в регіоні проживало 1179 000 осіб, з яких 59,6 % проживали у містах та селищах міського типу, а 40,4 % – у сільській місцевості [13].

Структура земного покриву Житомирського регіону обумовлена геологічною будовою Українського кристалічного щита, в основному рівнинною місцевістю, особливостями утворення льодовикових відкладень і водних льодовиків льодовикових відкладень, а також особливостями утворення льодовикових відкладень і водних льодовиків. відклади періоду зледенінь, територія області розташована у двох природно-кліматичних зонах: лісостеповій (19 %) та Поліській (81 %). Ці території суттєво різняться за геологічною будовою, ландшафтною структурою, площею земель, ступенем розвитку сільського господарства, лісовим покривом, видовий склад

рослинного світу, в тому числі сприятливе фізичне, географічне та економічне положення сприяє компактній колонізації, економічному розвитку території і створює передумови для життєдіяльності людей [13].

Особливості економіко-географічного положення і природних факторів (мінеральні ресурси, ґрунтово-кліматичні умови, ліси та водні ресурси) в сукупності створюють сприятливі умови для розвитку сільського господарства і багатопрофільної промисловості [13].

Ґрунти та їх вихідні породи Поліської частини регіону вздовж умовної межі широти на північ від Житомиру утворюються в основному в льодовикових відкладах та водних льодовиках, за винятком Словечансько-Овруцького хребта. Близькість кристалічних порід до поверхні Землі викликає розвиток застійних процесів, що уповільнюють ґрунтоутворення в Поліссі, що призводить до утворення торфовищ і торф'яних ґрунтів в низинах. На піднесених ділянках ґрунту і в районах з товстим шаром льодовикових відкладень при кислій реакції ґрунтового розчину утворюються супіщані і супіщані підзолисті ґрунти. Регіон характеризується високою часткою кристалічних порід, які піднімаються на поверхню в багатьох місцях протягом дня. Регіон багатий різноманітними корисними копалинами, тому його по праву називають «мініатюрним Уралом». У його надрах знаходяться поклади сипучого ільменіту, дорогоцінного каміння, складних апатит-ільменітових мінералів, гранітних каменів, кварцитів, каолінів, мінеральної сировини для виробництва різних будівельних матеріалів, торфу, бурого вугілля та інших корисних копалин. Запаси титану в Житомирському районі становлять понад 85 % усіх доведених запасів титанової руди в Україні [13].

Основним джерелом забруднення в регіоні є викиди від транспортних засобів, і ця тенденція триває вже багато років. Щонайменше, так було до початку повномасштабного вторгнення. Зокрема, ведення активних військових дій на території країни та регіону значно погіршує якість повітря. Наслідки цього можуть мати негативний вплив на наше здоров'я в довгостроковій перспективі. Так, за даними Міндовкілля, обсяг викидів забруднюючих речовин

в атмосферу під час війни дорівнює обсягу викидів металургійного підприємства протягом цілого року експлуатації. Стан атмосферного повітря прямо і побічно погіршується в результаті військових операцій. Безпосередніми наслідками військових операцій є детонація снарядів, застосування артилерійського озброєння і авіабомб. У деяких випадках ці ракети вражали українські склади боєприпасів, які також вибухали. Такі вибухи виділяють в атмосферне повітря свинець, вуглець, сажу та інші шкідливі речовини. А залишки оболонки містять мідь, сірку, залізо і вуглець [13].

Непрямими наслідками військових операцій є пожежі в екосистемах, вибухи нафтових родовищ, напади на промислові об'єкти і родовища небезпечних відходів, таких як пінополіуретан, фарби і лаки, мінеральні добрива, нітрат амонію і т.д., в результаті російських нападів на нафтові родовища, паливні сховища за оцінками екологів, при спалюванні нафти виділяється приблизно стільки ж забруднення повітря, скільки весь транспорт Києва виробляє за місяць. В цілому викиди в атмосферу в результаті лісових пожеж, спалювання нафтопродуктів і загоряння промислових об'єктів вже перевищили 67 мільйонів тонн. Водночас забруднене повітря не має кордонів. Викиди в атмосферу, викликані військовою агресією Російської Федерації на території України, переносяться на територію інших держав, осідають і уражаються, іноді на відстані тисяч кілометрів. Крім того, в повітря потрапило понад 38 000 тонн викидів від спалювання російського обладнання і утворилося понад 352 000 тонн відходів, що забруднюють не тільки повітря, але і землю [].

Перші розрахунки втрат, викликаних забрудненням повітря, вже зроблені. Наказами Міністерства охорони навколишнього середовища та природних ресурсів України затверджено «Методику визначення розміру шкоди, заподіяної землям і ґрунтам» (від 04.04.2022 № 167) [28] та «Методику розрахунку неорганізованих викидів шкідливих речовин або їх сумішей, речовин у повітрі внаслідок надзвичайних ситуацій та / або під час воєнного стану та визначення розміру заподіяної шкоди» (від 13.04.2022 № 175) [38].

Державна екологічна інспекція Поліського району використовувала ці

методи для збору та встановлення шкоди, заподіяної забрудненням земельних ресурсів, атмосферного повітря шкідливими речовинами і забрудненням навколишнього середовища при спалюванні виділяються азотисті бики, аміак, діоксид сірки, бенз(а)пірен, вуглецеві бики, метали і їх сполуки, які істотно впливають на якість атмосфери [13].

Тільки в результаті пожеж на нафтових родовищах в регіоні, викликаних попаданнями реактивних снарядів зловмисника, в атмосферне повітря було викинуто близько 13 200 тонн забруднюючих речовин. Загальна площа забрудненого ґрунту становить понад 30 гектарів [28].

В результаті ракетного обстрілу загарбниками було завдано збитків лісовому фонду державного підприємства регіонального УЛМГ. Займання лісів та інших насаджень загальною площею понад 2000 гектарів додало понад 1,5 мільйона тонн забруднюючих речовин. Восени 2022 року Житомирський регіон зазнав ракетного обстрілу підстанцій, внаслідок чого виникли пожежі та загоряння мастильних матеріалів та ізолюючих електричних кабелів. Під час пожеж і в наступні дні було зареєстровано підвищення концентрації забруднюючих речовин в повітрі. Загалом сума збитків, завданих доквіллю області внаслідок викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря, становить майже 15 мільярдів гривень. Ці розрахунки та інші докази екологічних злочинів України використовуються для збору репарацій [38].

Реальна і повна оцінка завданих збитків проводиться тільки після закінчення активних військових дій. Але навіть після отримання фінансової компенсації жителі України відчуватимуть наслідки забруднення повітря ще довгі роки.

Аналітичний аналіз (SWOT-аналіз) є ефективним інструментом для прийняття стратегічних, короткострокових і довгострокових рішень з метою подальшого вдосконалення документів державного планування з урахуванням регіональних особливостей. Недоліки, можливості та ризики, виявлені в рамках SWOT-аналізу, результати аналізу екологічної ситуації показані в таблиці 2.1.

SWOT-аналіз сучасної екологічної ситуації в Житомирському регіоні

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>1) наявність унікальних ландшафтів;</p> <p>2) наявність унікальних природних ресурсів;</p> <p>3) грандіозний досвід роботи в області регіональної екологічної політики, розробки та реалізації екологічних програм на регіональному рівні;</p> <p>4) наявна програма з охорони навколишнього середовища;</p> <p>5) досвід у вихованні екологічної свідомості дітей та підлітків, інформуванні населення;</p> <p>6) наявність громадських організацій та екологічних асоціацій, а також добровільних організацій, що займаються захистом тварин, активістів, розвинений волонтерський рух (досить численних, згуртованих, заслуговують довіри і широко відомих своєю роботою громадськості).</p>	<p>1) значний антропогенний вплив на довкілля (забруднення води та повітря, деградація ґрунтів), зокрема: наявність потенційно небезпечних виробництв, велика кількість забруднюючих підприємств; наявність несанкціонованих звалищ відходів побутові.; накопичення великої кількості промислових відходів; забруднення вод стічними водами підприємств, складування та засмічення;</p> <p>2) недостатня інфраструктура для утилізації побутових і промислових відходів (смітєпереробні заводи, сортувальні станції, підприємства з переробки відходів), роздільна система збору. недостатньо розвинені відходи;</p> <p>3) недостатнє використання інноваційних технологій для зниження впливу на навколишнє середовище на промислових підприємствах;</p> <p>4) неналежне поводження з відходами на рівні місцевих органів влади та рівні громад.</p>
Можливості	Загрози
<p>1) подальший розвиток екологічного менеджменту;</p> <p>2) впровадження системного підходу до поводження з відходами в регіоні;</p> <p>3) збереження і розширення території природоохоронного фонду регіону;</p> <p>4) раціональне використання доступних природних ресурсів;</p> <p>5) зниження антропогенного та антропогенного навантаження на навколишнє середовище;</p> <p>6) поліпшення стану навколишнього середовища в населених пунктах;</p> <p>7) поліпшення гідрологічного режиму річок;</p> <p>8) забезпечувати придатний санітарний та екологічний стан берегових захисних смуг;</p> <p>9) обробка, видалення, утилізація, знешкодження та утилізація відходів.</p>	<p>1) погіршення існуючої демографічної ситуації (природний і міграційний спад);</p> <p>2) погіршення стану навколишнього середовища в результаті незбалансованої екологічної політики;</p> <p>3) погіршення стану здоров'я населення в результаті забруднення;</p> <p>4) існує небезпека підтоплення територій регіону;</p> <p>5) відсутність ефективних механізмів державного та громадського контролю за виконанням природоохоронного законодавства;</p> <p>6) недостатня відповідальність підприємств, органів місцевого самоврядування та населення за порушення природоохоронного законодавства;</p> <p>7) впровадження передових екологічно безпечних технологій є недостатнім;</p> <p>8) за підтримки населення створити нові об'єкти фонду охорони природи в регіоні.</p>

Джерело адаптовано автором [13].

Загальний стан природного середовища і здоров'я населення регіону при

реалізації Програми розвитку прогнозується стан і якість навколишнього середовища на сучасному рівні з динамікою поліпшення і поліпшення від рівня життя населення. У той же час в деяких районах, де будуть здійснюватися програмні заходи, відбудуться більш значні вплив і зміни, що посилять антропогенний вплив, який чиниться в цих районах на певні елементи екосистеми або навколишнє середовище в цілому, але в допустимих межах. В цілому, за умови дотримання відповідних нормативних актів на стадії проектування і будівництва, програма важлива для збереження здоров'я і майна населення, а також культурних цінностей і не робить негативного впливу на стан навколишнього середовища і здоров'я населення.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Висновки до даного розділу кваліфікаційної роботи вказують на серйозні екологічні проблеми, які виникли внаслідок військових конфліктів в регіоні. Надмірні викиди забруднюючих речовин, спричинені військовими діями, призвели до серйозних наслідків для довкілля та здоров'я мешканців. Пожежі на нафтових родовищах, викиди забруднюючих речовин із руйнувань промислових об'єктів та нападів на інфраструктуру виробництва призвели до серйозного забруднення повітря та ґрунтів. Результати екологічних злочинів оцінюються у мільярдах гривень, проте повна оцінка збитків може бути проведена лише після завершення військових дій. Ця ситуація свідчить про необхідність негайних заходів для відновлення екологічної рівноваги та запобігання подібним ситуаціям у майбутньому. Важливо звернути увагу на реалізацію стратегій та програм, спрямованих на збереження навколишнього середовища та зменшення ризиків виникнення екологічних катастроф в умовах військових конфліктів.

Згідно з проведеним SWOT-аналізом екологічної ситуації в Житомирському регіоні можна визначити як сильні сторони, так і слабкі

сторони, можливості та загрози. Серед сильних сторін варто відзначити наявність унікальних ландшафтів і природних ресурсів, а також досвідну роботу в галузі екологічної політики та програм охорони навколишнього середовища. Однак слабкими сторонами є значний антропогенний вплив на довкілля, недостатня інфраструктура для утилізації відходів та недостатнє використання інноваційних технологій.

Можливості включають у себе подальший розвиток екологічного менеджменту, впровадження системного підходу до поводження з відходами та збереження природоохоронного фонду. Але існують загрози, такі як погіршення демографічної ситуації, погіршення стану здоров'я населення через забруднення та відсутність ефективного контролю за виконанням природоохоронного законодавства.

Загальний стан природного середовища і здоров'я населення при реалізації програми розвитку прогнозується з поліпшенням, але деякі райони можуть зазнати значного антропогенного впливу через програмні заходи. Програма важлива для збереження здоров'я населення та культурних цінностей, проте вона потребує дотримання відповідних нормативів для запобігання негативного впливу на навколишнє середовище. Таким чином, необхідно вдосконалювати стратегії з охорони довкілля та залучення громадськості до спільних зусиль з метою збереження екологічної стійкості та здоров'я населення.

РОЗДІЛ 3.

МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК КЛЮЧОВОГО АСПЕКТУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Місце України у світовій економіці відзначається її здатністю виробляти та впроваджувати нові знання та технології. Основою сучасної державної політики є інноваційна ресурсномістка стратегія, що дозволяє об'єднати ресурси та інноваційні технології для забезпечення сталого розвитку. В результаті за два десятиліття наша держава розробила і прийняла безліч програм, в основному законодавчого і нормативного характеру. Серед них основні засади (Стратегія) екологічної політики України на період до 2030 року. В цілому, можна спостерігати стабільно низький показник екологічного показника для України. У той же час його положення серед інших країн сильно відрізняється [37].

Зі зростанням розвитку економіки, населення та споживчих товарів у всьому світі в геометричній прогресію зростають обсяги та види відходів (промислове, побутове, електронне та електричне обладнання тощо) швидко зростають. В даний час ці фактори виявилися набагато більш вирішальними для утворення відходів, ніж всі зусилля щодо їх запобігання. У той же час економічний розвиток і технологічна модернізація виробництва супроводжуються все більш динамічним зростанням використання вторинних ресурсів. Відповідно до світового досвіду, чим більш розвинена країна, тим вище відсоток вторинних джерел в загальному обсязі споживаного ресурсу.

Відносно низькі позиції держави були викликані наступними факторами: погіршенням санітарного стану навколишнього природного середовища, викликаним викидами металургійних і енергетичних підприємств, які щорічно досягають 30-35 % від усіх видів забруднень та забруднювачів через використання застарілого обладнання, яке статистично призводить до викидів у три рази вище, ніж у більшості сучасних пристроїв, і через брак води, що становить в даний час близько 4 мільярдів м³. Майже всі поверхневі, підземні

та частково підземні води забруднені побутовими, промисловими та сільськогосподарськими стічними водами і навіть не відповідають чинним низьким гігієнічним стандартам [16].

Таблиця 3.1

Показники екологічного виміру за складовими для України у 2022 році

Індекс (показник)	Рейтинг	Значення
Біорізноманіття	172	30.10
Викиди	14	81.30
Екологічний індекс	49,5	49,5
Екосистемні послуги	103	23.30
Кліматичні зміни	31	54.70
Очистка води	68	14.10
Санітарія та доступ до питної води	66	55.20
Сільське господарство, пестициди	141	10.00
Якість повітря	88	35.90

Джерело: [3].

Майже всі поверхневі, підземні та частково підземні води забруднені промисловими, побутовими та сільськогосподарськими стічними водами і навіть якісно не відповідають нинішнім низьким санітарним нормам. Рівень безпеки та стабільності країни можна оцінити за допомогою компонента безпеки життя людей як компонента індексу сталого розвитку, який відображає загальний вплив ряду глобальних загроз на різні країни і групи держав по всьому світу.

В Україні при формуванні сталого розвитку у сфері поводження з відходами пріоритет має бути відданий забезпеченню правильних принципів поводження з відходами та створенню його організаційної та економічної підтримки. Подібне управління є домінуючим стратегічним варіантом, заснованим на реалізації ідей утилізації та створенні відповідної інфраструктури на основі досвіду найбільш економічно розвинених країн. Це дуже актуально, тому що кількість відходів продовжує зростати в Україні (а також у всьому світі). Тому завдання полягає в тому, щоб сформувати довгострокові програми щодо запобігання утворенню та накопиченню відходів. Необхідно надати додатковий стимул організаційній та економічній політиці та

механізмам, спрямованим на досягнення ефекту деколонізації, що означає зростання ВВП при відносному скороченні виробництва відходів [16].

Однією з основних причин низької ефективності українського сектору екобезпеки є недостатнє фінансування, а також матеріально-технічна підтримка, а це основні складові процесу технологічної модернізації. На одного співробітника сектору безпеки Україна витрачає на порядок менше грошей, ніж у провідних європейських країнах. Це системна проблема. Кардинально змінити фінансове становище неможливо без вирішення національних економічних проблем. Реформа сектору безпеки залежить не лише від збільшення фінансування. Необхідна реформа системи безпеки, яка, як показує міжнародна практика, визначається рішучою модернізацією:

- відсутність безпеки через нові загрози та виклики безпеці;
- відсутність розвитку, коли завдання розвитку не виконане через незадовільний стан інститутів державної безпеки;
- відсутність демократії, що більш типово для країн з перехідною економікою, які в минулому були тоталітарними [34].

Загрози і небезпеки техносфери, а також виникнення техногенних аварій і катастроф в техносфері не в повній мірі враховуються, як і загрози і можливості уразливості інноваційних передових технологій, для яких вони використовуються для забезпечення безпеки. Є великі надії та очікування.

У природі не може бути абсолютної безпеки, тому що соціально-економічна система постійно знаходиться під впливом навколишнього середовища, впливає на себе і змінюється під впливом оточуючих сил. Якщо абсолютна безпека – це стан рівноваги системи, яке може існувати тільки теоретично, то під впливом зовнішнього і внутрішнього середовища система виходить зі стану рівноваги, тобто втрачає повну безпеку. Вплив внутрішніх і зовнішніх факторів навколишнього середовища може сприйматися як небезпека або загроза безпеці системи. Слід також згадати, що безпека – це не тільки стан, але і дія, його мета – захистити систему, повернути її в стан рівноваги. Руйнування, зміна, порушення рівноваги – це небезпека. Якщо це

абсолютно рівноважний стан, то це відносний стан, коли система знаходиться під впливом різних факторів, що виводять її з рівноважного стану, але рівень безпеки для її руйнування не критичний, він не ставить під сумнів виконання місії, досягнення цілей в області розвитку.

Практика показує, що ми можемо виділити три глобальних джерела всіх можливих небезпек. Це, перше, природа, друге, людське суспільство, і третє, створена ним «друга природа» – світ техніки та технологій. Легко помітити, що ці глобальні джерела небезпеки також в той же час є об'єктами небезпеки. Кожне з цих трьох напрямків може становити небезпеку як для іншого, так і для нього самого. Отже, кожен з них діє як об'єкт небезпеки як з боку двох інших областей, так і з боку самих себе [20].

Ефективність та розвиток модернізації сучасного екологічного простору України залежать від сучасного стану соціально-економічних відносин, який визначає використання факторів виробництва, які, у свою чергу, створюють територіальний потенціал та завдають шкоди природній безпеці довкілля та людини. Також вирішальне значення має ефективність регіонального управління, яка залежить від кола повноважень, що надаються державою, і від здатності оптимально управляти існуючими територіальними ресурсами. З цієї причини цілісна інституційна складова в області управління безпекою країни повинна будуватися з урахуванням специфічних аспектів всіх її проблем, в іншому випадку просто формується системна подоба, в якій ледь сприймаються одні елементи (регіони), в той час як роль інших залишається неясною, навпаки, перебільшений.

Необхідно вирішити безліч проблем: просторова дезінтеграція, нестабільність у розвитку регіональних економічних структур, зростаюча регіональна асиметрія в екологічному просторі країни і т. д. По суті, процес модернізації екологічної безпеки повинен включати в себе кілька основних складових, а саме систему правових, організаційних, інституційних і фінансових методів, які завдяки комплексному використанню сприяють досягненню цілей екологічної політики та підвищенню її ефективності

(рис. 3.1).

Рис. 3.1. – Схематичне відображення складових модернізації системи екологічної безпеки

Джерело: [23, 41].

Зараз все частіше говорять про необхідність інноваційного розвитку суспільства, з застосуванням екологічних можливостей, які надають нові соціально-економічні відносини і технології. Це обґрунтується тим фактом, що можна наздогнати розвинені країни та рухатись вперед тільки своїм власним розвиненим шляхом з урахуванням цивілізаційних особливостей держави.

Шлях «оздоровлення», що повторює вже затверджені та апробовані механізми розвитку, в даний час неефективний.

Таким чином, основними тенденціями сучасної трансформації для модернізації України в цілому і для Житомирської області є:

- процеси розпуску та інтеграції акціонерів;
- постійне посилення міжрегіональної диференціації (неоднорідність простору).

Конкретні інституційні принципи реалізації державної екологічної політики ще не визначені. Відсутність загального комплексного підходу свідчить про суттєві недоліки щодо планування та реалізації державних програм та проєктів збалансованого економічного розвитку промислового виробництва. Відсутні передумови для ефективної державної екологічної політики щодо підвищення якості та рівня життя населення, забезпечення державного соціального забезпечення, підвищення його економічної конкурентоспроможності.

Різноманітність сучасних форм державно-приватного партнерства, зокрема процес, що реалізується у Житомирській області, дозволяє нам повною мірою використовувати можливості приватного капіталу для вирішення багатьох проблем не лише в сферах виробництва суспільних благ та надання комунальних послуг, виробництва галузей природної монополії, а й в інших сферах, а саме в області забезпечення природної, штучної та екологічної безпеки. У цих сферах органи державного і місцевого самоврядування не можуть відмовитися від своєї присутності і використовувати державно-приватне партнерство для усунення протиріч між обмеженими можливостями державного бюджету і необхідністю капітальних вкладень, для забезпечення відтворення і розвитку стратегічних об'єктів і соціальне значення в цих областях [24].

В переважній більшості територій, що мають позитивний досвід реалізації проєктів, заснованих на принципах ДПП, однією з визначальних характеристик такого партнерства є те, що цей механізм використовується для

реалізації масштабних, національних і міжнародних проєктів, що мають соціальне значення та проєкти щодо забезпечення сталого просторового розвитку. Впроваджуючи ДПП, можна досягти синергетичного ефекту, який допомагає підвищити ефективність держави і компанії за рахунок їх об'єднання. Водночас ефект асоціації перевищує суму ефектів діяльності кожної окремої одиниці. Економічні, соціальні та екологічні компоненти можуть мати синергетичний ефект.

Компонентами економічного ефекту є підвищення надійності державних інвестицій і підвищення ймовірності отримання очікуваної економічної віддачі; поліпшення якості послуг; поліпшення інвестиційного клімату; ефективність використання державних коштів за рахунок зниження витрат на проєкти; зниження ризиків при реалізації проєктів економічної діяльності; доступ до сучасних та інноваційних інформаційних і комунікаційних технологій; розширення можливостей отримання низькопроцентних кредитів від міжнародних фінансових інститутів в рамках державних гарантій [38].

Компоненти соціального ефекту повинні включати активізацію розвитку підприємництва та підвищення корпоративної соціальної відповідальності. Сприяти інтеграції «державна – громадянське суспільство – підприємництво (бізнес)» (розвиток підходящого інституційного середовища); підвищувати якість соціально значущих послуг; підвищувати якість життя населення за рахунок розвитку територій та формування (реконструкції) об'єктів інфраструктури, створення та збереження робочих місць. Характеристики впливу на навколишнє середовище полягають у мінімізації впливу на навколишнє середовище шляхом впровадження новітніх технологій в екологічній економіці. Енергозбереження та енергоефективність; поводження та утилізація промислових і побутових відходів; зниження впливу на навколишнє середовище на території і підвищення екологічної безпеки на основі впровадження інноваційних екологічно чистих технологій [8].

Співпраця між державним та приватним секторами в галузі екологічної безпеки – це особливий вид ДПП, який конкретно спрямований на поліпшення

антикризового управління за допомогою спільної координації та співпраці між приватними та державними представниками. В рамках цієї моделі ДПП комерційний ланцюжок поставок основних товарів та послуг доповнює ланцюжок поставок комунальних послуг таким чином, щоб пом'якшити кризову ситуацію. На відміну від інших підходів, мета ДПП полягає не в максимізації загальної вигоди, а в мінімізації витрат з урахуванням обмеженості державного бюджету та обмеження участі приватної компанії. Основне завдання в цих умовах – вдосконалення процесу антикризового управління [1].

В екологічній сфері співпраця між державою та приватним власником спрямована на реалізацію проєктів із впровадження «зелених» технологій, пом'якшення наслідків екологічних змін та розвиток сфери дозвілля. Надалі державно-приватні партнерства отримують можливість продовжити роботу з формування ефективних відносин між органами державної влади та місцевого самоврядування, підприємствами та приватними некомерційними організаціями для виконання ними необхідних державних функцій.

Впровадження та розвиток механізмів державно-приватного партнерства в деяких країнах світу в першу чергу пов'язано з появою великих інвестицій, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності економіки в глобальному середовищі, залучення ресурсів приватного сектора для фінансування інфраструктурних проєктів спільно з державою і надання державних послуг. ДПП в основному використовується як інструмент для розробки та інвестування в різні типи інфраструктури.

Державно-приватне партнерство – це особлива форма співпраці, спрямована на організацію взаємодії в рамках програми «бізнес – влада – спільнота», в рамках якої громадськість реалізує своє право контролювати органи виконавчої влади, соціальні установи, соціально орієнтовані підприємства, екологічно небезпечні галузі і т.д. відомо більше тридцяти різних форм та типів ДПП. Широко поширена практика використання форм заявок визначає кілька ключових напрямків, які реалізуються в партнерських угодах

між державою, приватного підприємцями і громадськістю.

Нечисленність більшості територіальних органів призводить до їх фінансово-економічної неспроможності, відсутності резервів та ресурсів для особистого економічного розвитку. Економічна неспроможність малонаселених територіальних органів позбавляє їх можливостей для розвитку як в плані підвищення економічної активності в них, так і в плані створення нормальних умов життя для жителів самотійно.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Незважаючи на те, що загострення екологічних проблем вимагає вжиття термінових заходів по досягненню екологічного балансу, розвитку і відтворення екологічної інфраструктури та модернізації навколишнього середовища, а це, в свою чергу, вимагає залучення значного обсягу коштів і великомасштабних інвестицій, реальний механізм залучення ресурсів, необхідних для вирішення екологічних проблем, не може бути вичерпаний, варто підключити додаткових фінансистів і джерела інвестицій в Україну.

Однак слід зазначити, що досі не усунені перешкоди на шляху впровадження механізмів ДПП для розвитку сфери екологічної модернізації, а також відсутність спільних інформаційних баз даних і статистичних спостережень щодо фінансування екологічної інфраструктури в країні і з боку організацій, що займаються питаннями навколишнього середовища. Зрозуміло, що, таким чином, держава не використовує потенціал реалізації механізмів ДПП при формуванні екологічної інфраструктури і, таким чином, залишає позаду реалізацію основних цілей державної екологічної політики, ідей зеленої економіки та реалізацію моделі розвитку сталого розвитку країни на рівні декларації.

Загальний аналіз виявив, що в Україні досі існує значна недосконалість у визначенні та реалізації державної екологічної політики. Відсутність

комплексного підходу та конкретних інституційних принципів свідчить про необхідність вдосконалення планування та впровадження державних програм. Зростаюча роль державно-приватного партнерства, особливо у Житомирській області, свідчить про потенціал приватного капіталу у вирішенні екологічних проблем та забезпеченні безпеки. Варто відзначити, що успішні проекти в цій сфері в основному базуються на масштабних національних і міжнародних ініціативах, спрямованих на стале соціально-економічне розвиток. Здійснення державно-приватного партнерства має потенціал для синергетичного ефекту, який сприяє підвищенню ефективності держави та компаній. Важливими компонентами цього партнерства є економічні, соціальні та екологічні аспекти, які спрямовані на покращення якості життя та забезпечення сталого розвитку. Необхідно врахувати, що співпраця між державним та приватним секторами в екологічній безпеці вимагає ефективного антикризового управління та залучення різноманітних ресурсів. У цілому, розвиток механізмів державно-приватного партнерства в екологічній сфері може стати ключовим для подальшого економічного зростання та покращення якості життя українського населення.

ВИСНОВКИ

Отже, екологічну безпеку слід розуміти як одну зі складових національної безпеки, що характеризує стан, в якому структура і функції екосистеми є здоровими і стабільними, а всі компоненти екосистеми спрямовані на забезпечення захисту життя і здоров'я суспільства від несприятливих факторів, як зовнішніх так і внутрішніх загроз. Основною метою державної політики в сфері екологічної безпеки є забезпечення захисту природних систем, життєво важливих суспільних інтересів і прав людей від загрозливих дій, пов'язаних з впливом на навколишнє середовище.

Слід також зазначити, що формулювання головних принципів політики екологічної безпеки та подальшого поліпшення стану навколишнього середовища має ґрунтуватися на результатах міждисциплінарних наукових досліджень взаємозв'язку природи та суспільства і можливих комплексних рішеннях проблеми захисту та збереження навколишнього середовища.

При дотриманні перерахованих вище принципів ефективного формування екологічної безпеки можливо досягти стану сталого розвитку регіону або країни в цілому, що означає забезпечення перспектив збереження стану природи для майбутніх поколінь.

Тому одним з найважливіших завдань забезпечення екологічної безпеки є забезпечення життя людей у технічно безпечному та екологічно чистому світі. Метою забезпечення екологічної безпеки є реалізація системи нормативних, технологічних, економічних і контрольних заходів щодо стану кожного об'єкта екологічної безпеки. Щоб оцінка була позитивною, система екологічної безпеки повинна відповідати прийнятному впливу на навколишнє середовище та раціональному використанню природних ресурсів.

Висновки до даного розділу кваліфікаційної роботи вказують на серйозні екологічні проблеми, які виникли внаслідок військових конфліктів в регіоні. Надмірні викиди забруднюючих речовин, спричинені військовими діями, призвели до серйозних наслідків для довкілля та здоров'я мешканців. Пожежі

на нафтових родовищах, викиди забруднюючих речовин із руйнувань промислових об'єктів та нападів на інфраструктуру виробництва призвели до серйозного забруднення повітря та ґрунтів. Результати екологічних злочинів оцінюються у мільярдах гривень, проте повна оцінка збитків може бути проведена лише після завершення військових дій. Ця ситуація свідчить про необхідність негайних заходів для відновлення екологічної рівноваги та запобігання подібним ситуаціям у майбутньому. Важливо звернути увагу на реалізацію стратегій та програм, спрямованих на збереження навколишнього середовища та зменшення ризиків виникнення екологічних катастроф в умовах військових конфліктів.

Згідно з проведеним SWOT-аналізом екологічної ситуації в Житомирському регіоні можна визначити як сильні сторони, так і слабкі сторони, можливості та загрози. Серед сильних сторін варто відзначити наявність унікальних ландшафтів і природних ресурсів, а також досвідну роботу в галузі екологічної політики та програм охорони навколишнього середовища. Однак слабкими сторонами є значний антропогенний вплив на довкілля, недостатня інфраструктура для утилізації відходів та недостатнє використання інноваційних технологій.

Можливості включають у себе подальший розвиток екологічного менеджменту, впровадження системного підходу до поводження з відходами та збереження природоохоронного фонду. Але існують загрози, такі як погіршення демографічної ситуації, погіршення стану здоров'я населення через забруднення та відсутність ефективного контролю за виконанням природоохоронного законодавства.

Загальний стан природного середовища і здоров'я населення при реалізації програми розвитку прогнозується з поліпшенням, але деякі райони можуть зазнати значного антропогенного впливу через програмні заходи. Програма важлива для збереження здоров'я населення та культурних цінностей, проте вона потребує дотримання відповідних нормативів для запобігання негативного впливу на навколишнє середовище. Таким чином, необхідно

вдосконалювати стратегії з охорони довкілля та залучення громадськості до спільних зусиль з метою збереження екологічної стійкості та здоров'я населення.

Незважаючи на те, що загострення екологічних проблем вимагає вжиття термінових заходів по досягненню екологічного балансу, розвитку і відтворення екологічної інфраструктури та модернізації навколишнього середовища, а це, в свою чергу, вимагає залучення значного обсягу коштів і великомасштабних інвестицій, реальний механізм залучення ресурсів, необхідних для вирішення екологічних проблем, не може бути вичерпаний, варто підключити додаткових фінансистів і джерела інвестицій в Україну.

Однак слід зазначити, що досі не усунені перешкоди на шляху впровадження механізмів ДПП для розвитку сфери екологічної модернізації, а також відсутність спільних інформаційних баз даних і статистичних спостережень щодо фінансування екологічної інфраструктури в країні і з боку організацій, що займаються питаннями навколишнього середовища. Зрозуміло, що, таким чином, держава не використовує потенціал реалізації механізмів ДПП при формуванні екологічної інфраструктури і, таким чином, залишає позаду реалізацію основних цілей державної екологічної політики, ідей зеленої економіки та реалізацію моделі розвитку сталого розвитку країни на рівні декларації.

Загальний аналіз виявив, що в Україні досі існує значна недосконалість у визначенні та реалізації державної екологічної політики. Відсутність комплексного підходу та конкретних інституційних принципів свідчить про необхідність вдосконалення планування та впровадження державних програм. Зростаюча роль державно-приватного партнерства, особливо у Житомирській області, свідчить про потенціал приватного капіталу у вирішенні екологічних проблем та забезпеченні безпеки. Варто відзначити, що успішні проекти в цій сфері в основному базуються на масштабних національних і міжнародних ініціативах, спрямованих на стале соціально-економічне розвиток. Здійснення державно-приватного партнерства має потенціал для синергетичного ефекту,

який сприяє підвищенню ефективності держави та компаній. Важливими компонентами цього партнерства є економічні, соціальні та екологічні аспекти, які спрямовані на покращення якості життя та забезпечення сталого розвитку. Необхідно врахувати, що співпраця між державним та приватним секторами в екологічній безпеці вимагає ефективного антикризового управління та залучення різноманітних ресурсів. У цілому, розвиток механізмів державно-приватного партнерства в екологічній сфері може стати ключовим для подальшого економічного зростання та покращення якості життя українського населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Great Pacific Garbage Patch. URL:http://education.nationalgeographic.com/eucation/encyclopedia/great-pacific-garbage-patch/?ar_a=1.
2. STATUSQUO URL::
http://www.sq.com.ua/rus/news/novosti/27.02.2018/naselenie_harkova_priblizhaetsya_k_polutora_millionam/,<https://ru.wikipedia.org>.
3. Ukraine | Environmental Performance Index. *Welcome | Environmental Performance Index*. URL: <https://epi.yale.edu/epi-results/2022/country/ukr>.
4. Активізація інноваційної діяльності: організаційно-правове та соціальне забезпечення: монографія / О. І. Амоша, В. П. Антонюк, А. І. Землякінта ін.; НАН України, Ін-т економіки промисловості. Донецьк, 2007. 328 с.
5. Акуленко В. Л., Мамчук І. В. Екологічний менеджмент в контексті забезпечення екологічної безпеки підприємства // Вісник Хмельницького національного університету. 2009. Т. 1. № 5. С. 21–26.
6. Батлук В. А., Романцов Е. В. Рівень забруднення атмосферного повітря та його вплив на стан здоров'я населення України // Збірник наукових праць. 2010. №. 52. С. 205–210.
7. Безпека регіонів України і стратегія її гарантування: у 2 т. / Б. Данилишин, А. Степаненко, О. Ральчук та ін. Київ: Наук. думка, 2008. Т. 1: Природно- техногенна (екологічна) безпека. 392 с.
8. Білорус О.Г. Економічна глобалістика. Світ-система глобалізму : монографія / Відкритий Міжнар. ун-т розвитку людини «Україна», Ін-т економіки і прогнозування НАН України. Київ : Ун-т Україна, 2016. 533 с.
9. Веклич О. О. Економічний механізм екологічного регулювання в Україні: монографія. Київ: Україн. ін-т досліджень навколиш. середовища і ресурсів, 2003. 88 с.
10. Гарькава В. Ф., Кліщевська А. Ю. Моделювання економічної безпеки регіону у контексті управління його ресурсним забезпеченням // Ефективна

економіка. 2021. № 7. С. 122–127.

11. Герасимчук З. В., Олексюк А. О. Екологічна безпека регіону: діагностика та механізм забезпечення: монографія. Луцьк: Надстир'я, 2007. 280 с.

12. Герасимчук З., Олексюк А. Екологічна безпека регіону: діагностика і механізм забезпечення. Луцьк : Надстир'я, 2007. 278 с.

13. *Головна - Житомирська обласна військова адміністрація Житомирська обласна військова адміністрація Житомирська обласна військова адміністрація.* URL: <https://oda.zht.gov.ua/wp-content/uploads/2023/12/Zvit-pro-strategichnu-ekologichnu-otsinku.pdf>.

14. Гулич О. І. Регулювання екологічної безпеки регіону: європейський досвід // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2014. № 3. С. 145–152.

15. Екологічна і природно-техногенна безпека України в регіональному вимірі : монографія / М. А. Хвесик, А. В. Степаненко, Г. О. Обиход та ін. ; за наук. ред. акад. НААН України, д-ра екон. наук, проф. М. А. Хвесика. Київ: ІЕПСР НАНУ, 2014. 339 с.

16. Інноваційно-інвестиційна і технологічна безпека трансформації регіональних економічних систем: монографія / М.А. Хвесик, А.В. Степаненко, Г.О. Обиход та ін.; за наук. ред. акад. НААН України. М.А. Хвесика; ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України». Київ : Наук. думка, 2013. 487 с.

17. *Інституціоналізація природно-ресурсних відносин: колект. моногр. / Хвесик М. А. та ін.; за заг. ред. акад. НААН України, д-ра екон. наук, проф. Хвесика М. А.; Нац. акад. наук України, ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України». Київ: ІЕПСР НАНУ, 2012. 398 с.*

18. Качинський А. Б. Екологічна безпека України: системний аналіз, перспективи покращення: монографія. 2001. 251с.

19. Кравчик Ю В. Методологічні підходи до оцінки ефективності

реалізації природоохоронних заходів // Наукове фахове видання з питань економіки «Ефективна економіка». 2014. № 5. С. 23–31.

20. Лагодієнко В. В., Каламан О. Б., Пурцхванідзе О. В. Особливості методології наукового дослідження сфери управління. *Бізнес-навігатор*. 2020. № 5. С. 77–83. URL: http://business-navigator.ks.ua/journals/2020/61_2020/14.pdf.

21. Луцько В. С. Економічні важелі забезпечення екологічної безпеки України. Київ: «Чорнобильінтерінформ», 2000. 126 с.

22. Макаренко І. П., Копка П. М., Рогожин О. Г., Кузьменко В. П. Національна інноваційна система України: проблеми і принципи побудови : монографія / Ін-т проблем нац. безпеки, Рада нац. безпеки і оборони України, Ін-т еволют. економіки. Київ: Вид-во Ін-ту проблем нац. безпеки, 2007. 519 с.

23. Національна парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. акад. НАН України, д.т.н., проф., заслуженого діяча науки і техніки України Б. Є. Патона. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Київ: ІЕПСР НАНУ, 2016. 72 с.

24. Національна парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. акад. НАН України, д.т.н., проф., заслуженого діяча науки і техніки України Б.Є. Патона. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Київ : ІЕПСР НАНУ, 2016. 72 с.

25. Новицький В. Інформаційне трактування класичних підходів в економічній науці. *Економіка України*. 2004. № 4. С. 63.

26. Огородник І. Управління екологічною безпекою міста. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Komp-nauky/2010_672/41.pdf

27. Омеляненко Т. . Ринкові підходи до формування організаційно економічного механізму поводження з відходами за європейським досвідом. *Механізм регулювання економіки*. Суми : СумДУ. 2011. № 3. С. 159–169.

28. Про основи національної безпеки України. Постанова Верховної Ради України від 08.07.2018 р. № 964-IV // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text>

29. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України від 21 груд. 2010 р. № 2818- VI (закон втратив чинність згідно Закону України від 28.02.2019 № 2697- VIII).

URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>.

30. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-ХІІ. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.

31. Семиноженко В. Технологічні парки України: перший досвід формування інноваційної економіки. *Економіка України*. 2004. № 1. С. 16–21.

32. Стратегічні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України : у 3 т. / за ред. акад. НАН України В. М. Гейця ; акад НАН України В. П. Семиноженка, чл.-кор. НАН України Б. Є. Кваснюка. Київ : Фенікс, 2007. Т. 3: Конкурентоспроможність української економіки. 556 с.

33. Стратегія і тактика, стан соціально-економічного розвитку України : наук.-інформац. зб. 2009. Вип. 33. 391 с.

34. Технологічний імператив стратегії соціально-економічного розвитку України: монографія / Л.І. Федулова, Ю.М. Бажал, В.Л. Отецький та ін.; за ред. Л.І. Федулової; НАН України, Ін-т екон. і прогнозів. Київ, 2011. 656 с.

35. Тульчинська С. Функціонування організаційно-економічного механізму інноваційного процесу. *Стратегічні пріоритети*. 2008. № 1 (6). С. 98-106.

36. Федулова Л. І. Технологічний розвиток економіки України / НАН України, Ін-т економіки та прогнозування. Київ, 2006. 628 с.

37. Федулова Л. І. Управління інноваціями : підручник. Київ : КНТЕУ, 2016. 548 с.

38. Фролова А. В. Формування організаційно-економічного механізму управління забезпеченням екологічної безпеки держави. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2011. № 4. URL: http://archive.nbu.gov.ua/ejournals/pspe/2011_4/Frolova

39. Хіміч О. Екологічна безпека як елемент національної безпеки // *Право України*. 2002. № 11. С. 44–52.

40. Хромушина Л. А. Інноваційність та формування інноваційної стратегії підприємств. *Інфраструктура ринку*. 2020. № Вип. 40. С. 308–312.

URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/40_2020_ukr/56.pdf.

41. Чепеленко А. М. Економічна безпека в контексті глобалізаційних викликів та загроз. *Інфраструктура ринку*. 2020. № Вип. 40. С. 18–24.

42. Чорна М. В., Шуміло О. С. Застосування теорії функціональних систем у системоутворенні економічної безпеки підприємств роздрібної торгівлі. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг* : збірник наукових праць / відп. ред. О. І. Черевко. Х., 2015. вип. 1 (21). С.73–82.

43. Шкуратов О. І. Сутність екологічної безпеки в аграрному секторі економіки: теоретичні підходи // Наукове фахове видання з питань економіки «Агросвіт». 2017. № 15–16. С. 3–10.

44. Штангрет А. М., Караїм М. М., Штангрет І. А. Інтенсифікація управління економічною поведінкою підприємства: безпекові засади. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/5_2020/8.pdf.

45. Якименко Ю. М., Мужанова Т. М. Аналіз стану використання методичних підходів до оцінки рівня економічної безпеки підприємства. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2020. № 1. С. 64–69.

46. Якименко Ю., Наритнюк Т., Цендровський В. Місце України в світі нанотехнологій. *Дзеркало тижня*. 2008. № 29. 9-15 с.

47. Яненкова І.Г. Синергетичний ефект застосування організаційного ресурсу на різних рівнях управління інноваційною діяльністю. *Економіка і прогнозування*. 2011. № 2. С. 82-92.

48. Яремчук Д. Г., Малафєєв Т. Р. Особливості та проблеми стратегічного менеджменту підприємств України. *Інфраструктура ринку*. 2019. № Вип. 35. С. 446–451.

ДОДАТКИ

Систематизація підходів до визначення сутності поняття «екологічна безпека»

Підхід	Автор	Тлумачення поняття
Антропо-центричний	С. І. Дорогунцов, А. М. Федорищева	Засіб цілеспрямованого регулювання взаємодії господарської діяльності і навколишнього природного середовища
	О. Я. Лазор	Стан захищеності як людини зокрема, так і суспільства та держави загалом від загроз із боку антропогенної діяльності людини, природних катаклізмів та явищ техногенного характеру
	С. М. Ілляшенко, О. В. Прокопенко	Стан навколишнього середовища, який забезпечує умови функціонування, відтворення та розвитку нинішнього та майбутніх поколінь людей на певному рівні
	О. М. Хіміч	Складова національної безпеки, стан захищеності людини, суспільства і держави від загроз із боку небезпечних природних об'єктів, забруднених унаслідок аварій, катастроф, господарської діяльності, природних явищ, надзвичайних ситуацій природно-техногенного характеру
	В. Н. Жукинський	Ситуація, за якої відсутня загроза збитку навколишньому для людини природному середовищу і екологічним ресурсам, порушення стійкості і руйнування екологічних систем певних територій унаслідок можливого впливу антропогенних чинників
	В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Г. О. Білявський	Регульований стан навколишнього середовища, за якого, забезпечується запобігання погіршенню екологічного стану та виникненню небезпеки для здоров'я людей згідно чинного законодавства
Антропо-центричний з урахуванням природно-ресурсної складової	З. В. Герасимчук	Ступінь адекватності екологічних умов завданням збереження здоров'я населення і забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку, а також здатність інститутів влади створити механізм забезпечення екологічних інтересів громадян, збереження відтворюваної основи життя – природи, природних ресурсів
	Г. П. Серов	Стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави у процесі взаємодії суспільства і природи від загроз з боку природних об'єктів, загроз, зумовлених знищенням, пошкодженням та виснаженням природних ресурсів
	О. В. Кодолова	Логічний результат еволюції проблеми охорони навколишнього середовища
	С. М. Романко	Складова глобальної та національної безпеки, під якою розуміють: об'єкт, один з основних принципів екологічного права, інститут права і законодавства, а також правого регулювання; стан розвитку суспільних відносин та стан навколишнього середовища, за якого забезпечується захист інтересів, життя та здоров'я людини від шкідливого впливу; сукупність заходів, передбачених чинним законодавством

Підхід	Автор	Тлумачення поняття
Антропоцентричний з урахуванням природно-ресурсної складової	Є. В. Хлобистов	Складова національної безпеки, що передбачає певний стан розвитку продуктивних сил і нормативно-правових відносин у суспільстві, що здатний забезпечувати стале відтворення природно-ресурсного потенціалу, сприятливі екологічні умови для життєдіяльності населення
Біоцентричний	Н. М. Анреєва, С. К. Харічков	Стан захищеності життєво важливих інтересів держави (людини, суспільства) від реальних чи потенційних загроз, що створюються антропогенними чи природними впливами на навколишнє середовище
	М. М. Бринчук	Один з основних принципів природокористування та охорони навколишнього середовища, критерій оцінки будь-якої екологічно значущої діяльності
	А. В. Толстоухов, М. І. Хилько	Стан, за якого всі складові навколишнього природного оточення є оптимальними для нормального функціонування і розвитку людської цивілізації, чи коли діяльність людини здійснюється в режимі мінімізації шкідливих впливів на довкілля
	О. А. Олексюк	Тип динамічної рівноваги системи «довкілля – населення – економіка» регіону, за якого існує запобігання виникненню екодеструктивних чинників, захищеність від їх дії людини, навколишнього середовища та природних ресурсів, зберігаються їх властивості та відновна здатність у поточному та майбутніх періодах
	Ю. С. Шемшученко	Стан захищеності довкілля від порушення його екологічної рівноваги
	О. С. Заржицький	Комплексний стан певних властивостей довкілля, які створені цілеспрямованою діяльністю людей, з урахуванням обґрунтованих допустимих навантажень антропогенних чинників на навколишнє середовище і негативних змін, що відбулися в ньому